

Lapsen näkökulma vanhempien päihteidenkäyttöön

Maritta Itäpuisto, tutkija

Jyväskylän Seudun Päihdepalvelusäätiö

maritta.itapuisto@jkl.fi

Aineistot ja julkaisut

- Pullon varjosta valoon, 2001.
(lensensiaatintutkimus): 12 haastattelua
- Kokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta, 2005. (väitöskirja): kirjeet, kirjoituskilpa-aineistoa
- Pullon pohjimmaisat. Lapsi, perhe ja alkoholi, 2008.
- Nettikysely 12-18 -vuotiaille nuorille 2008 (Marja Holmila, Minna Ilva, Antti Järventausta) → tulossa julkaisu englanniksi

Lapsen kokemus vanhemman alkoholiongelmasta

- Alkoholiongelma näyttäytyy lapselle eri tavoin kuin aikuiselle: lapsi herkempi
- Aikuisten normaalina pitämä alkoholinkäyttö voi häiritä lasta
- Humala = alkoholiongelma
 - humalainen vanhempi on vieras ja pelottava jopa hyväntuulisena
- Vanhemman alkoholiongelmaiseksi määrittely ei helppoa; pitkäkin prosessi

Lapsen kokemia ongelmia: vaikeat tunteet

- Lapselle oma pelko on varma merkki siitä, että vanhemmalla on ongelma
- Pahat tuntemukset yhteisiä erilaisten perheiden lapsille
- Pelko, viha ja häpeä yleisiä; muita negatiivisia tunteita laaja kirjo
- Vanhemman muuttuminen pelottaa
- Yksinäisyys ja vaille tukea jääminen

Lapsen kokemia ongelmia: väkivalta

- Fyysinen väkivalta: noin 1/3 lapsista kokee tai näkee.
- Henkinen väkivalta: noin 2/3 kokee
- Seksuaalinen, sosiaalinen ja taloudellinen väkivalta
- Vanhempi tuo väkivallan kotiin, "hallittu hallitsemattomuus"
- Tahaton lasten häirintä

Lapsen kokemuksia: muiden ihmisten vaikutus

- Häiritsemiseen ja kiusaamiseen osallistuvat: mm. ryypykaverit, kiusaajat, leimaajat
- Välinpitämättömät: kieltäytyvät kuulemasta, uskomasta lasten ymmärrykseen, hiljentävät
- Tukea antavat: tärkeät selviytymiselle
 - perheenjäsenten keskinäinen tuki
 - lasten ja nuorten keskinäinen tuki
 - perheen ulkopuoliset aikuiset

Perhe ja vanhemmuus

- Perhe ja koti eivät vastaa kulttuurimme näkemystä turvasta, hyvästä ja rauhasta
- Perhe ei ole yhtenäinen yksikkö (vähäinen koheesio)
- Juoja on ulkopuolinen, ei-toivottu, vastustaja
- Harmonian puute: epäsopu, rauhattomuus

Vanhemmuustyypit:

- 1) tavallinen, hyvä vanhempi
- 2) sadistinen vanhempi
- 3) välinpitämätön vanhempi (yleisin)

Lasten kompetenssi

- Monenlaista toimijuutta ja pystyvyyttä, "mikroselviytymistä"
 - Itsen suojeleminen
 - Toisten hoitaminen
 - Asioiden hoitaminen
- Lasten kompetenssia rajoittaa rakenteellinen näkymättömyyksi tekeminen, joka tapahtuu lainsäädännön, sosiaalisten verkostojen ja aikuisten toimintatapojen kautta

Lasten todellisuutta

- Lapsen kokemuksia vähätellään, kuvitellaan ettei lapsi näe, ymmärrä tai muista
- Lapsen yksin jääminen ajatuksineen (aikuiset eivät osaa keskustella?)
- Lapset/nuoret tietoisia alkoholin haitallisuudesta ja huolissaan vanhemmistaan
- Lapset tietoisia omasta tilanteestaan juovan vanhemman lapsina: lastenkodin uhka, huostaanoton toivominen, tieto ettei ole palveluita

Apua tarvitsevan lapsen tunnistaminen peruspalveluissa

Lapsen käytös ja olemus: poissaolot, väsymys, ulkonäkö, mielialat, puheet

- Vanhempien käytös
- Kavereiden antamat vihjeet

Tärkeää kysyä lapselta itseltään ja antaa tilaisuus kertoa!

Alkoholiongelmaisen vanhemman kohtaamisessa:

- Nosta lapsi esiin ja palauta aina uudelleen vanhemman mieleen
- Tee lapsen kokemuksta ymmärrettäväksi
- Hyvän vanhemmuuden tukeminen ja opettaminen
- Unohtuuko lapsi päihdeongelman noustessa keskiöön?
- Älä epäröi tehdä tarvittaessa lastensuojeluilmoitusta!

Lapsen kohtaamisessa:

- Kuuntele aidosti, selvitä lapsen näkemykset ja tunteet
 - älä puolustele vanhempaa
 - älä vähättele lapsen kokemuksia
- Selvitä tuen mahdollisuudet
- Tunnista lapsen selviytymismallit
- Lapsella on oltava oikeus apuun vaikka se kelpaisi vanhemmalle!

